

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

VÁSÁRTÉR

* * *

Ha házunk ablakán kinézek, a futballpálya megfeketedett deszkakerítése fölött a játéklemezőre is belátok. Látom a rikító mezbe öltözött játékosokat, az ide-oda futkosó bírót, hallom a közönség örömteljes tombolását, de épp így érzékelem a közönség elégedetlenségét is, amikor a kifogásolt bírói döntés ellen hangos fütyüléssel és hurrogással tiltakoznak. Ha a játékból többet szeretnék látni, van a kerítésen elegendő hézag, ahol a gyerekek bebújhatnak a stadion területére, s ott elvegyülhetnek a nézők között. Én azonban nem bolondulok annyira a futballért. Ha a fiúk meg akarnak nézni egy mérkőzést, a kedvükért éppen velük tartok, de legyen bármily kifogástalan egy találat, hangoskodni, önfeledten drukkolni képtelen vagyok. Ezért aztán csöppet sem bánom, hogy a pálya és házsorunk között két nagyobb lakóház alapozása kezdődik. Azt hallani, az Ausztriából kivonult haderő családos tisztjei kapnak majd itt lakásokat, ha elkészülnek végre. Igaz, akkor majd nem láthatunk rá házunk ablakából a futballpályára sem. De ki bánja?

Az alapozás a hóolvadással elkezdődött, s márciusban már a falazó anyag nagy részét is kihordták. Katonai építőbrigádot hozattak valahonnan, akik érthették a dolgukat, mert a falak szemlátomást emelkedtek. Aztán ácsok jöttek. Mérték és darabolták a minőséges fűrészárut, mi pedig fűgén hordtuk haza a gerenda és szarufavégeket, az apróbb lécdarabokat, a mérete-sebb forgácsot. Ezekből igazán könnyű volt tüzet lobbantani az ebéd alá. A katonákkal így naponta érintkeztünk, törtük és ennek ellenére tanultuk tőlük a nyelvet. Ha megszomjaztak, vittünk nekik friss kútvizet, majd a katonák barátsága és bizalma fokozatosan a felnőttek, pontosabban – ezt kissé pironkodva mondom – asszonyaink felé is kiépült. Ha visszagondolok azokra a hónapokra, be kell látnom, hogy néha túlságosan is.

Az egyik egyenruhást, bizonyos Anatolijt, nem tudni, miféle vízzel kínálhatta meg fiatal, ondolált hajú szomszédasszonyunk, hogy attól csak még inkább megszomjazott, s a víz mellett szinte elkerülhetetlenül rákapott a Mancinénai bájaira. Úgy járt be aztán a házukba, mintha ez is a munkaköréhez tartozna, s ha a barátnők közt ráterelődött a beszéd viszonyukra, a fiatalasszony még csak nem is tiltakozott. Miért tette volna? Ott volt a soron, csak

pár háznyira tőlünk az irigyelt nagyságos asszony példája, aki mosónót és házhoz járó, állandó gavallért tartott, a férj pedig, a környék legjobb hírű cipésze, mert amúgy is el volt látva munkával, egyszerűen tudomásul vette s elfogadta ezt a helyzetet. Az ő kapcsolatukat naponta megtárgyalták, mindenféle tekintetben kibeszélték. Leginkább mégis azt találgatták, hogy mit szerethet Ibolya azon a férjénél korosabb és köztudottan tüdőbeteg agglagényen? Hogy luxusautója van, vagy azon felül valóban tud valamit? Mivel ezt illetően – tudtommal – nem forgott a közszájon semmilyen bizalmas és megbízható értesülés, a válasz számomra így örök rejtély marad. Semmi gond, a napok ettől még váltakoznak, a tisztí lakások építése pedig zavartalanul folytatható tovább. Folyt is. Mégpedig olyan ütemben, hogy augusztus végén szemlét tarthattak a festők, s szeptember elején már birtokukba is vették a terepet.

A festők civilek voltak, valamennyien helybeli fiatalemberek. Köztük volt az apám egyik unokaöccse is, akiről nem is sejtettem, hogy szobafestő. Jóska, vagyis becenevén Kopek, az én szememben eddig csak futballista volt, a cipőgyári csapat közkedvelt csatára, s eszembe nem jutott volna, hogy a labdarúgás mellett más mesterséghez is ért. Aztán megbizonyosodtam felőle: annyit mindenképpen, mint egyes társai. Meszet, festéket oldani, budai földet finomra áztatni, aztán megszűrni nem olyan nagy művészet, de meszelővel úgy felkenni, hogy száradás után ne maradjon foltos a fal, az már tudomány, s fiúk, mint az eredmény mutatta, értették dolgukat.

De milyen is az emberi természet! Ha a katonákkal olyan hamar megbarátkoztunk, miért pont a festőket tartottuk volna magunktól távol? Ők is emberek és sokkal inkább közülünk valók, s ha munka közben rájuk tört a szomjúság, nem volt elzárva a viderszék előlük sem. A szomszédasszonyok is be-bejöttek, iszogattak néha egy kis vodkát vagy likőrt, vihorásztak, s egyszer-kétszer azt is észrevettem, hogy valami régi, elrongyolódott könyv fölött dugják össze a fejüket. Mit olvashatnak, ami ennyire leköti őket? – ágaskodott bennem a kíváncsiság, s amikor felfedeztem, hogy a könyvnek a konyhaszékreny tetején találtak alkalmas helyet, egy megfelelő pillanatban felálltam a hokedlire és leemeltem onnan. Fedele, címlapja sem volt már, de az első mondatról, amely úgy kezdődött, hogy „Amikor a fasznak még színét sem láttam...”, hátrahőköltem a meglepetéstől. De be kellett zárnom máris és helyére tennem, mert kintről lépések közeledtek, s aztán már nem volt alkalmam kézbe venni, biztosan elvitte valaki.

Egy alkalommal arra mentem haza az iskolából, hogy Jóska smirglipapírral új konyhaszékrenyünket csiszolja. Eszembe is jutott, mondogatta

anyám már napokkal előtte, hogy nem tetszik neki az a durva gyári festés, hogy az ajtók méregzöldje helyett jobban örülne valami finom almazöldnek. Úgy látszik, gondoltam, most ennek jött el az ideje. Szép is lett, nekem is tetszett az újrafestett konyhavitrin, és meg voltam elégedve a későbbi sorra kerülő hokedlik tisztább, világosabb színével is.

Néhány nap elteltével azonban iskola után szüleim hangos szóváltására találtam ajtót nyitni. Apám meg-megújuló, zaklatott és kétségbeesett kitörései rosszat sejtettek, s anyám nyeglén odavetett válaszai csak erősítették ezt a balsejtelmet. Képtelen voltam hallgatni, hogyan marcangolják egymást, ezért a házból kiszédelegve a lépcsőre ültem. Számomra akkor ki sem derült a veszekedés oka, viszont az a szokatlan megérzés kerített hatalmába, hogy vége az én felhőtlen gyermekkoromnak. Felbolydult, változni készül körülöttem a világ, s az már biztos, hogy nem a javamra, hanem ellenem. Fél óra elteltével mindketten lecsendesedtek. Anyám, kezében már ruhákkal megrakott táskával jött ki a szobából, megragadta a kezem és elindult velem a kijárat felé. – Megyünk Teci mamához – mondta már a kisajton túl –, most már ott fogunk lakni. Semmit sem értettem az egész-ből, de kezemet kirángattam az övéből. Elég nagyfiúnak gondoltam már magam, nem kell engem kézen fogva vezetni. Megyek én jószántamból, követem, ahogyan kéri.

Hús-huszonöt perc alatt megérkeztünk a Hatházra. Teréz nagyanyám – nekem úgy tűnt – számított az érkezésünkre. Komoran, nagyokat sóhajtva, sopánkodva tessékelt beljebb bennünket a szűkös nyári konyhába. S míg a két asszony félrevonulva megtárgyalta az előállt helyzetet, én a karos lócán ülve vártam a további utasítást. Kis idő múlva megérkezett a munkából Árpi bátyám.

– Na, mi van, Libuska – állt neki rögtön nővérének –, elkergetett az urad?

– Bánom is én! – hallom anyám egykedvű választát, de látom arcán, hogy nem örül öccse kendőzetlenül őszinte kérdésének.

Megvolt a vacsora, nagyanyám kijelölt számunkra egy rozoga lábú szelont. Keveset aludtam akkor, de mellettem fekvő anyám is végighánykolódta az éjszakát. Másnap iskola helyett az udvaron vagy Teri nagyanyám kiskertjében tébláboltam, és kedvemre csipegettem a szőlőtőkék lassan sárguló fürtjeit. Volt azonban felfedezni, nézegetni való nagyanyám régi, fekete almáriumának fiókjaiban is. Itt leltem rá Puskás nagyapám első világháborús vitézségének bronz és ezüst kitüntetéseire, amelyeket Nagymama már elveszítettnek hitt.

– Nahát, ezeket meg hol lelted meg? – kérdezte szokatlanul kedvesen.
– Itt vótak a fiókban, csak meg akarom nézni, mi van rájuk írva – feleltem restelkedve, mintha illetlenséget követtem volna el.
– Én meg már abba' vótam, hogy Béluka unokám rég elvitte mindet, vót ezekbül vagy tíz is. Na, tudod mit? Ha már ilyen ügyesen meglelted, én meg neked adom, legyen a tiéd.

A második napon, amint sötétedni kezdett, váratlanul beállított apám, de nem jött be a házba. Csak az iskolatáskámat, könyveimet hozta utánam, hogy teljesen azért a tanulásról se feledkezsem meg, s ha már ott volt, kihívatta anyámat a kapuba. Ne szűkösködjeteK itt – mondta röviden. Bíz-tatott, hogy nyugodtan menjünk haza, mert ő úgy döntött, hogy maga költözik el. Nem tudom, nem hallottam, anyám mit válaszolt, de még az éjszakát ott töltöttük, én pedig másnap reggel onnan mentem az iskolába.

Szidásra, erélyes számonkérésre készültem, hiszen a két napos kimaradás példátlan mulasztásnak számított, de Elvira néni csak nézett rám szánelommal, szótlánul. Ebből értettem meg, hogy helyzetem sokkal súlyosabb lehet az általam felfogottnál, s a szám kis híján sírásra görbült. A sírás most nagy hiba lenne – gondoltam, és megmakacsoltam magam, hisz már osztálytársaim is körbeálltak. Ők talán csak arra voltak kíváncsiak, hogy miért maradtam ki két teljes napig, de olyan érzésem is támadt, mintha egészen más valakinek látnának, mint három nappal azelőtt. Pongó Karcsi a képmembe vigyorogva ezt kérdezte: Na mi van, Fábján, neked meg két apád van? A többiek nem nevettek ezen a buta, bizonyára a kérdező által is tréfának szánt kérdésen, sokkal inkább azt figyelték, mit szól ehhez tanítónőnk. Neki azonban még mindig nem volt megfelelő szava a helyzetemre, viszont Karcsira szúrósan, szemrehányással nézett. Azt hiszem, az Elvira néni számára is felmentésként szólalt meg ekkor a csengő, s megkönnyeb-bülten futottam helyemre.

A tanítás után már nem a Hatházra, saját házunkba indultam haza, de alig értem a Szobor utca végére, újból kíváncsiskodó társaság, két-három évvel idősebb iskolatársak vettek körül, mint valami csodabogarat, s pont úgy tettek, mintha tőlem vártak volna válaszokat a pletykára éhes felnőttektől hal-lott kérdésekre. Tőlük tudtam meg, hogy Kopek azon a bizonyos délutánon egy szál gatyában ugrott ki házunk ablakán, s az én apám összeszedte ruháit, cipőjét, majd elrejtette valahol, s vissza se hajlandó adni, pedig már az anyja is kérte. – Nem tudod, hova dugta apád a Kopek ruháját? Neked nem mondta, mennyiért hajlandó visszaadni? Mikor adja be apád a válópert? – zuhog-

tak rám a váratlan és kegyetlen kérdések. A Görbenyakú, a Maceda Józsi nagyobbik fia meg azt adta elő, hogy amikor megkérdezték anyámtól, hogy tehetett ilyet, azt mondta nekik, hogy ű csak büszke lehet rá, hogy el tudott csábítani egy szép fiatal fiút, és akinek ez nem tetszik, csak irigykedjen tovább vagy pukkadjon meg. Kétségbeesetten tiltakoztam, mert elevenembe hasított minden egyes szó, az elhangzó vádak pedig porig aláztak, mert egytől-egyig hihetőek voltak számomra is. – Én nem tudok semmit, hagyjatok békén! – kiáltottam sírva, és kitörtem a szégyenkörből, aztán futva menekültem hazafelé. Igen, most már előttem is összeállt és kerek lett lassan a történet, amely miatt most szenvedek. De vajon meddig kell nekem, a büntelenekek, lehajtott fejjel járnom?

Anyám valami ebédfélét készített, s pont akkor tett néhány darabot a tűzre, amikor beléptem. A fűtő nyitott ajtaja láttán eszembe jutott, hogy nemrég én is kinyitottam valamiért, s a bekészített gerjesztő-forgácsok közt valami undorító, hosszúkás és nyálkás gumit találtam, aminek – utólag tudatosult bennem – el kellett volna már égnie, de valaki elfelejtett alágyújtani. S milyen jó, hogy nem nyúltam hozzá, nem vettem ki, mert most már sejtem, hogy annak a rondaságnak köze lehetett az anyám szégyenteljes esetéhez. Most szilárdan eldöntöttem, hogy bármivel is kínáljon, nem fogadom el a kezéből. De erről egyelőre szó sem volt, hanem azzal bízott meg, hogy menjek el Nagymamához, és mondjam meg Apunak, hogy jöj-jön haza ebédelni.

Az én apám a sezlionon feküdt, de amint észrevett, hasra fordult, s karjaival körbefogta a fejét. Nem akart látni, vagy attól tartott, hogy a szemébe nézek? Nem tudtam eldönteni, mire jó ez az értelmetlen rejtőzködés, de azt nagyjából felfogtam, hogy nem érzi jól magát a bőrében. Nagymama erőlyesen rászólt.

– Ugyan már, fiam, szedd össze magad, legyél ember! Itt a gyerek, biztoson mondani akar neked valamit.

De apám semmit sem válaszolt, a felsőtteste azonban úgy rázkódott, mintha sírna. Sírt is, mégpedig hangtalanul. Nagymama mégsem hagyta békén, a vállát is megrázta.

– Na, ebből elég! Ébresztő!

Apám felkönyökölt, s mintha ott se lennék, egyedül csak nagyanyámra nézett, neki mondta.

– Tessék már nekem megmondani, Mamuka, hogy tudta ezt velem megtenni?

– Nyugodj meg, fiam. Jól tudod, nem ű vót az első és nem is az utolsó. Apámnak erre bólintania kellett, de vigasznak ez nem lehetett neki elég, mert hangosan feljajdult.

– Olyat érzek most, mint még soha. Mintha kiszakították volna a lelke-met. Látja, Mamuka – csapkodta mellkasát –, nincs itt semmi!

És szülőanyjának látnia kellett, ahogy fia szeméből folyt a fájdalom.

Én pedig álltam ott nagy zavaromban, s úgy bámultam ki az ablakon, mint aki azt hiszi, sok mindent tud már, ennek ellenére alig értettem az egészből valamit. De ha két-három évvel előbb születek, lett volna látni- és feldolgoznivalóm nekem is. Mert ahogy az én magas, erős testű apám néhány nap alatt összeroskadt, annak a hirtelen keletkezett nagy kérdőjelére az én gyermeki értelmemben nem volt semmilyen felelet. Évekkel később nyomasztó álmokban láttam viszont akkori állapotában apámat, s talán e rossz álmoknak, talán későbbi, de ezzel összefüggő eseményeknek a hatására készült, íródott már tudatomban a lehetséges legvalószínűbb magyarázat. Mégiscsak igaz lehet, hogy a helyéről kiszakított férfilelek, miután képtelen már magát megtartani, fokozatosan nehező el, aztán húzza maga után az általa lakott testet is.

* * *

Az idő csak telt jól megszolgált nyugalomban, miközben szépen kerekedtek és épültek egymásra az én értelmem évgyűrtűi is. Egyre gyakrabban és harsányabban kellett hallanom, hogy a világ legnagyobb, legrszabadabb országában élünk, hogy mi vagyunk a világbéke védőbástyája. Elvira nénitől egy késő őszi napon azt a feladatot kaptuk, hogy írjunk fogalmazást hazánk fővárosáról. Igaz, mondott előtte Moszkva nevezetességeiről néhány eligazító gondolatot, aztán nekiláhattunk az önálló munkának. Valahogy úgy kezdtem hozzá, hogy az országok fővárosai: Róma, Párizs, London, mind hatalmasak és nagyon szépek, de aztán felvillant bennem valami, s egy addig ismeretlen, emelkedett állapotba kerülve leírtam a következő mondatot: „E nagyvilágon legszebb a mi Moszkvánk.” A tanítónő a padsorok között járálva beleolvasott a megkezdett munkákba, mutatoujjával rábökött a helyesírási hibákra, s lépett tovább. Amint előttem is megállt, szabaddá tettem előtte a füzetlapot, de ő fél perc elteltével hitetlenkedve nézett rám. „Ezt te írtad?” – kérdezte arcomba hajolva. „Én” – válaszoltam a legtermészetesebb nyugalommal, s álltam bátran a tekintetét. Nézése ettől tétova lett, ködös, s néhány másodpercig meredten bámult a levegőbe. Aztán ismét rám emelte

szemét, de ez már egy egészen másfajta nézés volt, azt hiszem, s akkor már tudtam, hogy ezen túl mindig így fog majd nézni rám.

Apám sok verset ismert, kívülről is tudott jó néhányat, s ha éppen olyan kedve támadt, csak úgy, mindenféle átmenet nélkül szavalni kezdett. Én mindig hálás, talán a leghálásabb hallgatója voltam, s ezt ő is észrevette. Volt úgy nem egyszer, hogy csak az én kedvemért fogott bele egy-egy versbe. Aztán egy barátságtalan, hűvös őszi estén magához húzott a takaró alá, hogy elmondjon egy hosszabb verses történetet. Egy „élénk” fiúcskáról beszélt, aki apját a haza fogalmáról, értelmezéséről kezdte faggatni. A földrajzi fogalmakkal már tisztában volt a gyerek, azt azonban nem értette, hogy a föld és a természet hogyan képes a felnőttek lelkében csapongó, szélsőséges érzelmekeket kelteni. „Ha ti, nagyok, a hazáról beszéltek – mondja –, szemetek, jól láttam, könnyekben ázik, majd kigyullad, lángol, tüzesen szikrázik...” S itt, a feltett kérdés megnyugtató tisztázására az apa egy anonim hős történetébe kezdett, akit ellenségei hazája megtagadására kényszerítve idegen földre úztek. Az elbeszélés szerint tíz-húsz esztendő elteltével látjuk viszont a névtelent, aki „grófokkal komázik és hajlong a lába idegen királynak fényes udvarában. A kegyelmes Isten úgy felvitte dolgát, hogy sűrögve járnak körötte a szolgák.” Hanem a nagy ember egy mámoros pillanatában pohárköszöntőbe foglalva, ismét csak pokolra kívánja a hazát. „Bor, paripa, mámor, kártya, kocka éljen!... Éljen minden a világon, csak a haza vesszen! S ahogy ezt kimondja, sápad, összerezzen, szemei forognak, kábult agya szédül, s mintha el akarna válni az eszétül, föl kacag kikelve rettentőn magából, azután a könnye omlik, mint a zápor.” Tízévesen itt még nem egészen értettem, legfeljebb sejtettem, hogy mitől fordult ekkorát a mesehős körül a világ. Ám abban biztos voltam, de inkább talán csak megéreztem, hogy a mű, amint azt a következő sorok is alátámasztják, ezen a ponton jutott el a csúcsra. „Mint a tüzes villám, úgy csap a szívébe a lenézett, gúnyolt távol haza képe, s őrült szerelemre gyullad meg iránta, akit úgy gyűölt, hogy pusztulásnak szánta!” – kapjuk mindjárt a bizonyosságot, s innen már valóban a várt befejezés felé fordul a cselekmény. És bármily furcsa, a hazai rögre ráboruló vándor halála a szomorúság helyett könnyekkel kísért boldogságérzetet váltott ki bennem. Utólagosan értelmezve azt hiszem, ettől szemléletesebb, hatásosabb leckét nem kaphattam volna a hazaszeretetről soha, senkitől.

Így teltek napjaink, házunkba visszatérni látszott a családi béke és a nyugalom. Újakra azonban a fásultság, a beletörődés sanyarú békéje szállt, mert

mehettek volna a maguk útján, nyugodtan is a dolgok, csak a cipőgyár átkozott kéménye ne rondította volna egyre gyakrabban és erőszakosabban mindennapi levegőnket. De mit tehattünk volna, amikor annak éppen füstöt támadt kedve okádni? Úgy látszik, a sok zsírosbőr és gumi feltorlódtott hulladékával a suszteráj vezetői sem tudtak már mit kezdeni, így hát alágyújtottak. Hadd mohogjon a kazán, hadd fűtse legalább a gyártó csarnokokat, s ennek fejében hadd zúduljon a füst a nagy vascsövön át a barna, sárga és fekete színek legdurvább változataiban. De nem is a színekkel volt a baj. Ha borongós, ködös idő volt, s éppen a szél sem fújt, a füstnek sem volt sietős a dolga. Kényelmesen végigterült a főutcán, és kénye-kedve szerint fojtogatta vagy émelyegtette az arra tévedt járókelőket. Az emberek viszont úgy kapkodták lábukat, mintha csak vihar közeledne. Krákgova, köpködve a mielőbbi kijárást keresték alóla, de ha meg is találták a fogyaszthatóbb levegőt, a szén és a kén kicsapódó kormától nem szabadultak, azt hazáig vitték vállukon. Szólni, panaszt emelni eszébe nem jutott volna senkinek, úgylis fölösleges lett volna.

Ebben a füstös hangulatban, egyre szerteágazóbb kiábrándultságban ért bennünket a '61 januárjától esedékes pénzreform. Hogy mi szükség volt rá, nem nagyon tudtuk és nem is találgattuk, de amikor érvénybe lépett az intézkedés, az emberek kis tartalékait könyörtelenül megtizedelte. Az apám nyolcszáz rubeles fizetése azonnal nyolcvanra húzta össze magát, s hiába mondogatták, hogy az értéke ugyanannyi, mi csak azt érzékeltük, hogy kifosztottak bennünket. És egyik döbbenet a másikat követte. Amikor apám megállapította, hogy takaros kis házunk, amelyért tizenötezer rubelt fizettünk, már csak ezerötszázat ér, anyám tenyerébe ejtett homlokkal kezdett tépelődni. A vén Gacsályi meg, amikor hónap végén a kontós tejért akartak vele elszámolni, semmi pénzért el nem vette volna az átértékelés szerint neki járó három rubelt. Ha az ő fáradozása és a frissen fejt tej csak ennyit ér, akkor inkább a malacoknak adja, a naccsága meg – vetette oda Peleskeinének – menjen csak minden reggel a piacra. És hiába kérkedtek vele, hogy a kopejka értéke ugyanakkor megtízszereződött, mert ebből az üzletből sem a nép, hanem a pénzintézetek húzhattak hasznot, hiszen a váltópénzt, pontosabban a kolduspénznek mondott sárga érméket jó előre kivonták a forgalomból. Egy szóval: elintézték a közhangulatot rendesen, s nem változtatott ezen már Jurij Gagarin világszenzációként beharangozott űrrepülése sem.

Ahogy tavaszodott, Salamon Jóska, a bútorkombinát igazgatója termelési hulladékkal pakolt utánfutókat irányított a Vásártérre, s terhük rövid úton a kacsásztatókba és egyéb laposan fekvő helyekre került. Egyes szom-

szédasszonyok örültek is neki, mert azonnal szétúrták a csomót, s a tűzre alkalmas szédleszka- és lécdarabokat boldogan hordták haza. Tüzelni – érveltek okosan – nyáron is kell, s ennél jobb gyújtósnak valót nem is rendelhetek volna. A leleményesebb gazdaasszonyok néhány rubelért rászedték a traktoristákat, hogy legközelebb egy kicsivel több tűzrevalót rejtsenek a fűrészpör alá, s ezt a fuvart már egyenesen a kapu elé vagy az udvarra borították. Az – persze – a haszon mellett senkit sem zavart, hogy a böjti szelek felkapták a fűrészpört, és telehordták vele a környéket.

A java azonban csak eztán következett. Salamon Jóska leleményén a cipőgyárat igazgató, a mordvin származású Jerakin is felbuzdult, s a télidőben kazántölteléként hasznosított szemetet ugyancsak a Vásártérre hordatta. A bőr- és gumihulladék itt sem hevert sokáig kihasználatlanul, a konyhai tűzhelyekben ebből is keletkezett egy rész meleg és kétannyi füst. Ellenben az apró szemű, csiszológépek által termelt bőr- és gumipor ott maradt, s ezek alján, ha kézzel beletúrt valaki, érezhette: elég sok aprószeg lapult. De a Vásártér így, elszennyezetten is Vásártér maradt, s mi nem kerestünk magunknak új játszóhelyet. Sőt! Azt hiszem, a megrontott környezethez a mi viselkedésünk is hozzádúrvult lassan. Egy kör formájú, mélyebb, vízzel telt gödör száját vastagon behintettük gumireszeléssel, s arra gondoltunk, hogy egyszer majd csak belelép valaki. De nekem ennél sokkal kivitelezhetőbb ötletem támadt. Odaszóltottam Peleskei Lacikát, a pár évvel fiatalabb úri gyereket, s megkérdeztem, hogy nekifutásból bele tudna-e ugrani a gumival jelölt kör közepébe? Lacika egy percig sem kételkedett saját rátermettségében, azonnal bizonyítani akart, és ugrott, ahogyan kívántam. Azt viszont magam sem gondoltam, hogy teljesen elmerül majd alatta, s azt sem, hogy nem Lacika jön majd elő a gödörből. Aki levegő után kapkodva ugrott ki onnan, az egy tetőtől talpig fekete lidérc volt. Arcán, ruháján pikkelyszerűen tapadt meg a gumireszelék, de Lacikának eszébe sem jutott, hogy legalább megrázza magát, ahogy a kutyák szokták, azonnal futásnak eredt, egyenesen hazafelé. Ebből még baj lesz – gondoltam –, mindjárt itt lesz Ibi néni vagy Sanyi bácsi, s akkor majd kapunk a durva tréfáért. Most azonban megúsztuk, nem jött egyik szülő sem.

Medárd napja viszont hamarosan megérkezett, és ahogyan meg lett írva valamikor, azonmód beborult az ég. Esett, zuhogott, amint a hagyomány beszéli, talán negyven napnál is hosszabban. Jó napunk volt, ha hetente egyszer kimerültek a felhők, s munkájuk végeztével levonultak a színről. Ilyenkor nagy kegyesen megmutatta arcát a nap, hogy el ne felejsük, s amint megjáratta szemét a Vásártéren, elégtétellel nyugtázta, hogy a lapo-

sok újból megteltek vízzel. Közelgett az este, békésen ballagott nyomában a csorda, a tehenek pedig szokásukhoz híven szomjasan dőltek a tóra. A Jakabné gödre előtt elhaladva megállott a mi Tündérünk is, bődült valami üdvözlésfélét a kapuban várakozó nagyapám felé, és fejét a tócsára eresztette. A jó öreg megértette, hogy nincs türelme kívánni az otthoni vályút, mielőbb inni szeretne. Mellette álltam, s jól láttam, hogy nem tetszik neki a víz, s én beláttam, hogy igaza van, mert helyében én sem kívántam volna meg. De ekkor fújtt egyet, s a felszínen elterülő gumipor kör alakban szétvált. Most már ihatott. Az esti fejésnél még leadta a sajtárnyí tejet, evett a frissen sarlózott muharból, s lepihent ő is.

– Beteg a tehen – állított be hozzánk másreggel Nagyapa. – Fel se hajlandó kőlni, csak nyög. El se tudom gondolni, mit ehetett meg a mezőn, mer’ amit itthon adtam neki, attul nem szabadna, hogy bármi baja is legyenek. Laci már elment? – érdeklődött apám felől.

– Dolgozni van – válaszolt anyám, csak egy óra után jön haza. De megyek már én is dél tájban, benézek hozzá a cekbe,*oszt’ megmondom neki.

Koradélután valóban megérkezett apám, s egyenest a tehénólba tartott. A Tündér most is csak feküdt. Az egészséges jószág kérődni szokott ilyenkor, de ez csak a szemével panaszolta, hogy szenved. Apám meg sem ebédelt, indult azonnal Nagy Pali után. Egy óra múlva megjöttek, Pali bácsi megnézte a beteget.

– Ez nem fúvódás – állapította meg első ránézésre. – Itt valami másnak kell lenni. Mondja csak, Tata – fordult Nagyapához – nem ivott ez véletlenül a szemetes gödörből?

– Dehogynem ivott. Épp tegnap estére szíjta teli magát.

– Így már értem – szólt az állatorvos. – Na, állítsák csak fel, oszt’ vigyék ki az udvarra, mert itt eléggé sötét van, ott kössék egy fához, én meg mindjárt jövök.

Fél óra sem telt belé, már vissza is érkezett. Táskájából egy feltekert gumicsőfélét vett elő, ami a csőnél valamivel szélesebb fémhengerben végződött. – Na! – intett apámnak – Gyere csak, oszt’ emeld meg a fejét. Apám úgy tett, ahogy kérte, s jött máris a következő utasítás. – Most nyisd szét a száját és tartsd jó erősen. A szegény jószág tekergette volna a fejét, de eléggé legyengült már ahhoz, hogy apám megbírjon vele. Az állatorvos közben a tehén homlokát lapogatva nyugtatgatta. – Ezt a szondát most szépen lenyeled, aztán meglátod, nemsokára jobban leszel. És elkezdte az eszközt finoman a tehén

torkán lefelé engedni. – Fogd le a nyelvit – szólt apámhoz, s lassú mozdulatokkal csak tolta tovább. – El kell, hogy jusson a gyomrába – magyarázta közben, s a nyak lágy részén át kitapintva, kívülről is igazgatta a szonda útját. Amikor megállapította, hogy helyére került, lassú mozdulatokkal járni kezdte benne, s néhány perc után megszólalt. – Úgy gondolom, elég lesz, most már kivesszük. De tartsd jó erősen a fejt, mert lehet, hogy szűrni fogja a nyelőcsövít. Minden mozdulatra, minden szóra figyeltem, s nem értettem, hogy mi szűrhatná belülről a Tündért. De a cső jött szép lassan elő a gyomorból, majd a nyelőcsőből, s mikor a száján kibukkant a vége is, elképedve láttuk a fémhenger felületén meredező apró acélszögeket. Olyanok voltak, akár a sündisznó bőrén a tüskék. Nem tíz és nem húsz, talán száznál is több. Nagy Pali óvatosan kiemelte és felmutatta a szondát. – Na, lássa, Fábján bácsi? E’ vót a baja. Legközelebb legyenek a sarkában, ne eresszék a szemetes gödörré.

Amíg a felnőttek a gangon az áldomást itták, én a konyhában kezembe vettem és kinyitottam a Nagymama bibliáját. Mindjárt az elején arra futott a szemem, hogy a világ teremtésekor nyugalom szállt a földre, s az Úr lelke lebegett a vizek fölött. Ezt mély és szép gondolatnak találtam, s mindjárt eszembe jutott róla a mi vásártéri vizeinken lebegő rengeteg szemét. Mennyivel szebb lenne – forgott fejemben – ha, az Úr lelke tért volna hozzánk vissza, mert vele szemben ez a nagy feketeség csak a Sátán lelke lehet.

